

באר התורה / הג"ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים**פרשת במדבר****"מאת בכור בני ישראל" - מאמר ב**

"וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת כֶּסֶף הַפְּדִיּוֹם מֵאֵת הָעֶדְפִים עַל פְּדִיֵי הַלְוִיִּם: מֵאֵת בְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקַח אֶת הַכֶּסֶף חֲמֵשֶׁה וְשָׁלֹשׁ מֵאוֹת וָאֶלֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ" ע"כ (במדבר ג מט-ו).

-א-

בספר שפתי כהן (שם) בד"ה ויקח משה את כסף הפדיום מאת העודפים וגו' (שם מט) מאת בכור בני ישראל (שם ו). אחר שאמר מאת העודפים, למה חזר ואמר מאת בכור ודאי שהיו בכורות, עוד שהיה לו לומר מאת בכורי בני ישראל לא בכור, **רמז כאן מה שאמרו על מכירת יוסף**, עכ"ל.

ובמלבי"ם (שם ו) בד"ה **מאת בכור בני ישראל** לקח את הכסף, **בא למעט בכורי הלויים**, שעד עתה היו מחויבים לפדות את עצמם כמ"ש "כל בכור בניך תפדה" (כי תשא לד ו) **שכולל כולם**, ועתה נשתנה דינם שפדו את עצמם בלא כסף, וזה נשאר לדורות שהלויים פטורים מפדיון כמ"ש במשנה דבכורות (מו א).

גם הודיע שהגורל עלה על בכורים גדולים שהם עצמם נתנו את הכסף, לא על בכורים קטנים שיתנו אבותיהם בעדם. **ואגב הודיע שהיה הפדיון ע"י משה** וכדעת הש"ך ביור"ד (סי' שה ס"ק יא) שיכול לפדות ע"י שליח. **חמשה וששים וכו' בשקל הקדש**, ר"ל לא שוה כסף הגם שעפ"י הדין יכול לפדות בשוה כסף, עכ"ל.

-ב-

במשך חכמה (במדבר ג מט-ו) ויקח משה את כסף... מאת בכור בני ישראל לקח את הכסף וכו'. **יתכן דבא לרמז, כי מן השמים הורו אשר הגורל הוא לא במקרה רק מהשם יתברך**. כי היו בכורים כ"ב אלף ורע"ג. ובמקרה היו יוצאים גם מהקטנים יותר מבן חודש, אשר היו צריכים לתת עליהם פדיון ה' שקלים, **והיו חייבים האבות לתת כסף**. לזה הורו מן השמים, כי היו יוצאים רק הגדולים, אשר הם חייבים בעצמם לתת חמשה שקלים, "ומאת הבכורים" בעצמם "לקח את הכסף", עכ"ל.

והנה מה שכתב שאילו הגורל היה במקרה היו יוצאים גם קטנים, והיו צריכים לתת עליהם פדיון ה' שקלים, והיו חייבים האבות לתת כסף. צ"ב דמה בכך שיצטרכו האבות לתת, והרי לדורות הוא מן המצות המוטלות על האב.

וצ"ל דשאני חיוב פדיון זה מחיוב פדיון של דורות, דבפדיון של דורות החיוב מוטל על האב לפדות את בנו, וא"כ הוא נותן את הכסף מדין חיובו. אבל עתה שכבר חלה הקדושה בהבכורים עצמם ועדיין לא נצטוו אבותם על פדיונם, ומה שהאב משלם הוא את חיובו של הבן [שהוצאתו עליו]. ולזה רמזה התורה שחובת הבכורים נשתלמה ע"י עצמם.

-ג-

בקידושין (כט א) איתא: תנו רבנן הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו, רבי יהודה אומר בנו קודמו, שזה מצותו על אביו וזה מצות בנו עליו. אמר רבי ירמיה הכל מודין כל היכא דליכא אלא חמש סלעים הוא קודם לבנו, וכו' ע"כ.

ומבואר דגם כשפודה את עצמו בגדלותו, דמי פדיונו הם חמש סלעים, דהא מיירי בדלית ליה אלא חמש סלעים.

ובהעמק דבר (במדבר ג מז) בד"ה ולקחת חמשת וגו'. שיעור ערך זכר מבן חודש, וכדכתיב בפרשת קרח "ופדויו מבן חודש תפדה בערך כסף חמשת" וגו' (שם יח טו).

ואף על גב שאם נשתהה הבכור ולא נפדה עד עשרים שנה גם כן אין צריך יותר, היינו משום דכך דרכה של תורה, דעיקר המצוה בטעם והפרטים חקה, וכמו בהא גופא דהא דכתיב בן חודש הוא משום חשש נפל כדתינא בתוספתא שבת והובא בגמרא שם (קלה ב), ומכ"מ אפילו ידוע שכלו חדשיו אי אפשר לפדות בפחות מבן חודש, והרבה כיב"ז, עכ"ל.

ובשו"ת הרשב"א (ח"ב סי' שכא) **שאלת**, ראובן בכור יעקב ולא פדאו אביו והגדיל ועדיין יעקב קיים. ובא עכשו ראובן לפדות את עצמו ולא הניחו אביו ואמר שהוא יפדנו, שזו מצוה האב על הבן. והבן טוען

שכיון שגדל פקע זכות האב מיניה ועליו לפדות את עצמו. ואמרת שנסתפק לכם הדבר וכו'. **תשובה**, נראין לי הדברים פשוטין שלא פקע זכות האב לעולם ואם בא לפדות פודה ואם הגדיל הבן וכו', עכ"ל.

-ד-

אמנם יש לדון באופן שלא נתחייב לפדות בהיותו בן חדש, כגון שמת האב קודם ל' יום מהלידה, או גוי הבא על בת ישראל שאין חיוב על אביו לפדותו.¹ אפשר שפדיונו כפי ערכו בשעת חיובו.

וי"ל דממה דכתבה התורה (במדבר ג ו) "מאת בכור בני ישראל לקח את הכסף" ובוודאי מיירי שהיו הבכורים בגדלותם, ובכ"ז היה פדיונם בחמש סלעים.

והנה באבן עזרא (שם מה) בד"ה קח את הלויים וכו', יש מכחישים אמרו מזה נלמוד, כי פדיון כל בכור חמשת שקלים. ואינה ראייה, כי זאת מצוה בפני עצמה, והאמת דברי קבלה, עכ"ל.

וצ"ב דפדיון בכור שהוא חמש סלעים, הוא מקרא מפורש לקמן "ופדויו מבן חדש תפדה בערך כסף חמשת שקלים" (קרח יח טו).

-ה-

ובספר כרם חמד כתב, דאף דמפורש כן בתורה, מ"מ מכיון דכתיב בערך דהערך של בן חדש הוא חמשה סלעים, וא"כ י"ל דזה דווקא כשחיובו חל עליו מבן חדש, משא"כ כשחיובו חל עליו בגדלותו, י"ל דפדיונו לפי ערכו. וזהו שכתב באבן עזרא דיש מכחישים שאמרו **שמה נלמד לפדיון "כל בכור"**, והוא כולל גם בכור שנתחייב בגדלותו, וכמו פדיון בכורים במדבר שנתחייבו בגדלותם, ומ"מ נפדו רק בחמשת שקלים. וע"ז כתב דאינה ראייה, כי זאת מצוה בפני עצמה, והאמת דברי קבלה.

ובדעת האומרים שמכאן נלמד לפדיון 'כל בכור', י"ל שנלמד מייתור הקרא, דלכאורה כיון דכתיב "ויקח משה את כסף הפדיום מאת העודפים" (שם מט), א"כ למה הוצרך הכתוב להזכיר "מאת בכור בני ישראל לקח את הכסף" (שם ו). אלא ללמד שאף שהיו גדולים בשעה שנתחייבו, היה פדיונם בחמשה סלעים.

ולפי מה שנתבאר בשפתי כהן ובמלבי"ם, לפרש מה שהתורה כפלה מקרא זה, א"כ אינו מיותר ללימוד זה, והוא יישוב נכון לדעת האבן עזרא.

* * *

בספר שפתי צדיק (וישב אות כא) במד"ר (פרשה פד יח) "ויעברו" וגו' (וישב לו כח), "למה תתענו" וגו' (ישעיה סג יז) כשרצית נתת בלבם לשנוא וגו' אמר הקב"ה מכרתם בנה של רחל בכי כסף כו' יהי' כל אחד מפרשי פדיון בנו ה' סלעים.

לכאורה אם זהו דרך עונש כמשמעו למה צריכין בני יוסף פדיון, ואולי מפני שגרם כל זאת, אבל יש לדעת על בני לוי למה זכו עוד לדמי הפדיון והלא אביהם ה' בעל הקורה ברדיפת יוסף, [עיי'ן זה בספר קול שמחה].

לכך נראה שזהו שכר פעולה טבא כדאיתא לעיל במדרש אמר ר' אחיה עבירתן של שבטים טובה לעולם זכירה לעולם תקוה לעולם, ע"כ על ידי עבירתן שהי' באמת לרצון בשמים כל הסיבות, על כן זכו למצות פדיון בכור על ידי אותו סכום שלקחו בעד יוסף, כענין יום הכיפורים שזכו שיהי' יום סליחה לדורות, אף שנצמח על ידי עון עגל שהוצרכו לתפלת משרע"ה מ' יום ופעל רחמים "סלחתי כדבריך" (שליח יד ב), מכל מקום נעשה מזה יום כפרה לדורות, כן נהפך עבירה לשם שמים לזכות שנעשה מזה מצוה גוררת מצוה בפדיון הבן, עכ"ל.

לזכר נשמת

כ"ק הרה"ק **רבי שמואל שלמה** זצוקל"הבן כ"ק הרה"ק **רבי מרדכי יוסף אלעזר** זצוקל"ה מראדזין

נעק"ה כ"ט אייר תשי"ב

נתרם ע"י תלמידי הרהמ"ח שליט"א

בבית החסידים בירושלים תובב"א

¹ ע"י **עוד בספר דגל יהודה** (סוף פרשת קרח) שכי' עוד היכי תימצא שהאב אינו חייב בפדיון בנו.